

Иринеѝ Цветков—Ирмиш
ГРАДЧЕТО

четиво за пораснали деца и възрастни

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да е начин, включително електронен, без предварителното съгласие на автора.

© Иринеї Цветков-Ирмиц, автор
© Недялко Младенов, художник на корицата
Издателство Замония, 2021
zamonia@abv.bg

ISBN: 978-619-91665-2-9

Иринеѝ Цветков–Ирмиш

Град- Чел- то

~ роман ~

2021

Първа ЧАСТ

градчето се пробужда...
и бавно
поема по пътя на времето

Петьо Белята

Голям немирник беше Петьо. Включи се в шумните галопиращи детски рояци едва подкара шест. Русоляво, живо дете, по-едричко от другите момчета, той препускаше нагоре-надолу наред с тях, яхнал своето „конче“ – неколкометров прът, здраво го стискаше между крачетата си и ожесточено го налагаше с къса пръчка, крещейки: „Дий, конче, дий!“. На шест години вече властваше по улиците в квартала и безцелно ги кръстосваше надлъж и шир. Когато скитането му омръзнеше и бе направил задоволителен брой пакости, той се прибираше вкъщи, където големият двор беше достатъчно обширен, за да гони часове парцаленото кълбо с другарчетата си или да започне игра с топчета.

Каквато и беля да станеше в квартала на градчето, той неминуемо беше замесен. Кой ще счупи прозорец на къща, кой ще намаже с кал витрината на единствения голям магазин, кой ще награска с парче керемида прясно боядисаната фасада на училището или често разлайва кучетата наоколо с изпитани номера за гразнене?... Кой? Кой? Кой?

Разбира се, във всички тези щуротии Петьо имаше пръст. Твореше беля подир беля. Заради тези „героични постижения“ към името му прикачиха заслужения прякор Беята.

Сякаш някакво дяволче се беше вселило в него и непрекъснато го подстрекаваше да върши магария след магария. Що пердах беше излял за провиненията си, що километри поучителни приказки бе изслушал от родителите и баба си – не е за приказване. Въпреки всичко това проявите на момчето под диктовката на розатото мъниче не спираха.

Единствено в неделя упоритото дяволче си даваше почивка. Като че и то се изморяваше от безкрайните си изобретения и спираше... да замисли новите за новата седмица. Тогава Петьо ставаше най-хрисимото дете. Като по програма редовно се упътваше съвсем сам към стадиона да гледа футболните мачове. „Стадионът“ беше едно обикновено игрище на голямата гола поляна в края на града – но гражданите, както вече се подразбра, обичаха да я назовават по граждански с това гръмко име.

Игрището, заобиколено от два реда дървени пейки, беше мястото, където в неделните дни се провеждаха футболните мачове и бяха единственото развлечение на хората в равноделния ход на селско-гражданския им живот. Там успяваха да убият за някои и друг час скуката и съживят усещането си за живи горещи страсти, като поддържаха своите любимци в срещите между кварталните

отбори или на сборния градски тим със съперниците му от други селища. В тези мачове местните любители на магическата тонка влагаха всичките си насъбрани емоции през еднообразната работна седмица и с жар подкрепяха изявите на любимците си. А футболистите, завладени от магията на непредвидимото кълбо, се раздаваха до крайност и получаваха взривове от одобрителни възгласи и овации на публиката. Във футболната игра обикновено се изявяваха работници, пожарникари, учители, че и ученици от горните класове на гимназията. Имаше даже чиновник от единствената банка в градчето. И те, заредени с ентузиазъм и решителност за победа, влагаха в надпреварата всичко, на което са способни, само за да заслужат вниманието на малобройната публика. С хъс и непримиримост се хвърляха след тонката, без да отдават значение на кълбата прахоляк, извиращи от недоотъпканата сгурия, с която бяха запълнени многото дупки по терена. Макар и аматьори, те се ръководеха от една-единствена цел: да заслужат овациите...

Петъовото място в тези забележителни футболни срещи обикновено беше зад едната или другата врата на игрището. Когато тонката напуснеше очертанаята на терена, той се впускаше и боричкаше с другите деца в надпреварата първи да я хване и с искрено благоговение да я подаде на вратаря. А когато някой от играчите го погалваше по главата или кажеше: „Браво, момче, пораснеи

ли – твоето място може да бъде тук, на терена!“, Петьо приемаше думите му като най-голяма награда. Вълнението му засенчваше дори момента, когато неговият отбор отбележеше гол и заедно с публиката, която изригваше с вулканичен изблик, той преживяваше върховен момент на удоволствие.

В тези мигове Петьо Белята се виждаше как тича като хала по игрището и бележи гол след гол, а публиката неустово скандира името му. Чувстваше се пораснал и станал много известен футболист.

Грагчето

Нробинциалното грагче по-скоро приличаше на голямо село, отколкото на истински граг. В петдесетте години на 20. век изживяваше част от живота си в бавния ритъм на мудното си сиво и еднообразно съществуване.

Жителите му, отрудени хора, със същия ритъм от сутрин до вечер блъскаха някаква мизерна работа срещу още по-мизерно заплащане. Единствената конопена фабрика и няколкото малки работилнички, в които отиваха предимно мъже, осигуряваха прехраната на почти половината от населението му. Другата част от хората се препитаваха със земеделие в плодородните околности. И едните, и другите трудно свързваха двата

края, но пък живееха с фалшивата гордост да се наричат граждани.

Жените традиционно се занимаваха с къщната работа. Обработваха малките си градинки в големите дворове, отглеждаха и някоя друга животинка и ако останеше време, едва тогава се занимаваха с децата си, които и бездруго си растяха волно и влагееха света по свой начин. Ако не намереха привлекателно занимание в дома си, те превръщаха безлюдните гремеци улици в поле на детските си игри. Най-обичани бяха жмичките и зонениците, а когато момчетата подгонеха парцалената топка, момичетата се забавляваха с прескачане на въжence или с игра на дама. Далече от очите и контрола на родителите, игрите често се превръщаха в лудорци, че и в бели, които само детското въображение можеше невинно да роди.

Палавата дружинка на малкия Петьо познаваше всички интересни места в градчето и хуваше в някои дни по нечия хрумка за разнообразие към пожарната. Там, потънали в трепет и фантазии колко смели ще бъдат, когато пораснат, децата с часове проследяваха тренировките на командата огнеборци. Прескачаха и до железопътната гара, вперили очи в пухтиящия и стенец в облаци от пара локомотив. Прехласнато и с известно страхопочитание се взираха в огромната машина, докато в редките случаи, когато имаше стоварване на стока, началникът на гарата не ги отпратеше.

Редовно пред гаровия площад, според разписа-

нието на влаковете, дежуряха два файтона. Кочияшите в сини дочени дрехи или с ватенки в студените сезони, нахлупили на главите оръфани каскети, обикновено не слизаха от капрата, пушеха нервно и привично се почесваха по обраслите вратове. Рядко разменяха по някоя дума с конкурента и с надежда чакаха някой от пристигащите пътници да се възползва от предлаганите услуги. От време на време лениво се провикваха: „Елате насам! Возим евтино хора и багаж!“. Подвикванията им потъваха безответно в пространството, заредено с отекващия тътен и заглъхващата свирка на отдалечаващия се влак в още неугледния тръпчив мирис на въздуха. Слезлите пътници мъмливо отминаваха файтоните, мъкнейки тежките си гървени или по-модерните картонени куфари. С бавна морна крачка ги заобикаляха и идващите от селата, понесли огромни кошници в ръка или претърпкани торби на рамо.

Късметът на файтонджите се усмихваше, ако се появяха от онези префърцунени госпожици с чадърче и чантичка, хванали подръка кавалерите си с тънки мустачки, издокарани с черни костюми и меки шапки. Тези двойки обиграно поставяха крак на стъпалото и самодоволно се настаняваха на седалката за пътници. Кочияшите изплющяваха с камшик във въздуха и файтоните стремглаво се понасяха по павираната улица. Ритмичното чаткане по паважа догонваше конските копита, по които прехвърчаха снопчета искри. Застигнати-

те пътници стреснато се отдръпваха настрана, промърморвайки нещо по нечий адрес, други попираха да поемат гръх, докато файтоните отминават.

Гласът на градчето бе все още бе слаб и неукрепнал, за да го легитимира ясно и силно на входната му врата. След бързото изтичане на почти мъчаливия пътников поток на перона можеше да се долови само приспивно-равномерното тиктакане на гаровия часовник. И така беше в повечето часове на деня.

Петдесетте години на века неустово се опитваха да вместят пасторала от друго време в градската скучност на ежедневието, от което то ставаше още по-тягостно.

Семейството

В семейството си Петьо бе четвъртият и най-малкият.

Баща му Жеко беше дърводелец – тишлер, както превзето се изразяваха някои граждани, приели немската дума като по-престижна за професията. Какъв ѝ беше пътят за настаняване в нашия словник, е трудно да се каже, но вероятно имаше връзка със засиления интерес към образованието на българи в Германия след Освобождението.

Майка му Параскева, на която всички казваха

Кеба, бе изцяло погълната от домакинството в голямата къща – първото ѝ важно и отговорно задължение. Никой не знаеше кога спи и дали почива – защото ако не беше над печката в кухнята или не миеше и чистеше стаите, тя се озоваваше в зеленчуковата или овоцната градина, чието поддържане също влизаше в нейните отговорности. При необходимост успяваше да седне за някой и друг час дори до шевната машина.

Свекървата – баба Петранка, също живееше в къщата – на нея бе кръстен внукът ѝ Петьо. Тя, баба Панка, останала рано вдовица, беше жена с характер, пъргава и жизнена за годините си и в нищо все още не се даваше на снаха си. Чувстваше се пълновластна господарка в къщата и градината, следеше всичко и единствена се грижеше за петнайсетината пернати в двора.

И тримата възрастни бяха извели в култ задълженията си за поддържането на реда и грижата за храната в семейството, че почти не отделяха нужното внимание на подрастващото момче – освен инцидентните скарвания, пошляпвания или тиради, които изсипваха след поредната му беля. Заетостта им беше пословична, а възпитанието на единственото дете в голямата къща изискваше специално отношение и търпение, каквото те небинаги проявяваха. Осъзнаваха от време на време пропуските си и намираха бързо решение: пенсираха с излишно глезене и угаждане на всички прищевки на детето. Това беше извън всякакви пе-

дагогически подходи и водеше до още нежелателни резултати.

Почувствал се самостоятелен и освободен от всякакъв контрол, Петьо рядко се задържаше вкъщи и израсна кажи-речи на улицата. Там безпрепятствено изразяваше волята и буйния си характер. Не рядко изрите му с децата прерастваха в стълкновения и юмручни схватки, в които той винаги успяваше да наложи своята справедливост. В много случаи поведението му избиваше в пакости и бели, които продължаваше да върши безнаказано.

Оплакванията от съседите обаче чувствително се увеличиха, когато, вече шестгодишен, той всеки ден отбелязваше по някой подвиг. Това сепна и родителското тяло. Последваха обичайните пошляпвания, отново поучителни слова, даже и заплахи. Но момчешкият инстинкт вече беше доловил дикшиа в детския начин на своеволен живот и нямаше намерение да отстъпва. В редките моменти на спиране и разсеяно витаене край понятията „поведение“, втълпено му в главицата, Петьо си задаваше въпроса кой от тримата в семейството му е най-важен за него. В повечето случаи надделяваше мисълта за баба му Панка. Тя като че най-добре знаеше как да не му досажда с наставленията си, бе милостива и търпелива и той само нея понякога успяваше да изслуша до края.

Мама Кева

Нараскева – мама Кева, ставаше и лягаше с мисълта какво има да върши на утрешния ден. Момченцето не винаги се вписваше в нейните планове, растеше си самоволно без нарочното ѝ майчинско внимание. Предостатъчно ѝ бяха грижите да сложи ягене за всички на масата и да знае, че къщата ѝ свети в чистота. А това беше почти равно на времето ѝ за повечето дни в седмицата.

На четири навършени годинки Петьо, макар и несъзнателно, отчаяно се нуждеше от любовта на семейството си, започваше да усеща нуждата от занимания, да ги търси и намира в общуването извън дома си. Спестените чувства и непроявената сърдечна топлина най-вече от майка му много му липсваха – подсецаше го инстинктът, макар че той съвсем не умееше да го изрази с думи. В началото отсъствието на внимание към него задоволително бе компенсирано от съседите им чичо Блаже и леля Ленче, които обичаха да се забавляват с малкото дете. Доста време изглеждаше така, сякаш едва ли не те пълноценно заместват родителите му. И Петьо по закона на природата се привърза към тях, откри в тяхно лице топли искреност и щедра закрила. Едва след някоя-друга година си намери и приятели на неговата възраст, с които и започнаха детските игри и пакости на улицата и в квартала.

Кева беше доволна, че синът ѝ е в сигурните ръце на добрите съседи и в останалото ѝ свободно време се хващаше да свърши нещо на шевната си машина, стар американски Singer, подарен ѝ от родителите. Тя беше от малкото жени в градчето с такава важна за бита машина, но всъщност по-хубавото беше, че е добра шивачка. За разни услуги – в началото повечето за поправка на грехи – я търсеха не само съседките ѝ от квартала. Отличните отзиви за нея постепенно бяха привлекли жени от целия град. Справяше се със сложни модели на рокли и поли, следеше модната линия, шиеше и бельо, изпипваше с вкус и старание всичко, до което се докоснеха ръцете ѝ. И стана една от най-търсените шивачки.

Родителите на Кева живееха в близкото село, навестяваха семейството ѝ всеки път, когато идваха в града. Произвеждаха предостатъчно продукти от малкото си стопанство, снабдяваха ги с прясна стока, още дръщаща на росно утро и мокра пръст, продаваха от нея и на градския пазар. Пристигаха в петъчните дни, донасяха по някое печено агънце или яренце, постояваха не повече от час-два, докато се порадват на малкия Петьо. Детето запомни за цял живот едни други специални подаръци от дядо и баба си – живо зайче и костенурка, за които усърдно се грижеше.

На петия му рожден ден бяха поканени старите и новите му другарчета – съседски деца и няколко от по-далечни махали. Майка му ги нагости